

PROGRAMMA MASTERCLASS CONCEPTONTWIKKELING 2017-2018

PROGRAMMA BLOK I - *DNA en toolbox van de conceptontwikkelaar* AMSTERDAM

Donderdag 14 september

10.00 – 10.15 uur

Welkom en introductie op de MCCO

Door Jos Sentel (ThirdPlace) en Paul Splinter (Bureau Ruimte InZicht)

10.15 – 10.45 uur

De aftrap – Inleiding op conceptontwikkeling

Door Jos Sentel (ThirdPlace)

In deze inleiding staat Jos stil bij het fenomeen conceptontwikkeling en de positie die het in relatie tot projectontwikkeling heeft verworven. Hij gaat met de deelnemers op zoek naar een (!) definitie en uiteraard de relevantie ervan voor de hedendaagse projectontwikkeling. Ook wordt een begin gemaakt met het inventariseren van de competenties die nodig blijken om een goed conceptontwikkelaar te zijn dan wel de conceptontwikkelaar tot zijn recht te laten komen. Tot slot zal Jos de doelstellingen van de MCCO presenteren en in vogelvlucht het MCCO-programma doorlopen zodat deelnemers weten wat ze kunnen verwachten en wat er van hen verwacht wordt!

10.45 – 12.00 uur

Introductie van de deelnemers

De MCCO is een intensieve reis die ons gedurende vijf maanden langs verschillende plekken en projecten voert. Samenwerken en uitwisselen van kennis, ervaringen en observaties staan daarbij centraal. Het is daarom belangrijk elkaar goed te leren kennen. We starten dan ook met een korte kennismaking waarbij iedere deelnemer zich aan de groep voorstelt. Dit doen we met een *personal pitch* van maximaal 2 minuten die deelnemers van tevoren voorbereiden. Met een interactief slot zal de kennismaking meteen een verdieping krijgen.

12.00 – 13.00 uur

Lunch

13.00 – 14.15 uur

Aan de slag met conceptontwikkeling – masters aan het woord

Met masters Edward van Dongen (ERA Contour), Arno Ruigrok (Multi Development), Pim van der Ven (Juli Ontwerp & Advies) en Hans Erdmann (Claessens & Erdmann Architecten)

We starten met een toelichting op de casusopdracht waar de deelnemers gedurende de MCCO in vier groepen van ca. zes deelnemers mee aan de slag gaan. Dan is het woord aan de Masters zelf. Zij hebben – elk op hun eigen manier – veel ervaring met conceptontwikkeling en stellen hun kennis en ervaring graag ter beschikking. Zo wordt elke master gekoppeld aan een casusgroep. Tijdens dit onderdeel stellen de masters zich voor en

helpen de deelnemers op weg helpen met hun tips & tricks voor conceptontwikkeling.

14.15 – 14.30 uur

Korte kennismaking met casusgroep

14.30 – 15.00 uur

Pauze

15.00 – 19.30 uur

Fietstocht

Kennismaken met Amsterdamse concepten

Onder leiding van Jos Sentel maken we een leerzame fietstocht door Amsterdam. Onderweg volgen er korte toelichtingen bij verschillende Amsterdamse gebieds- en vastgoedconcepten. Een aantal gebieden nemen we uitgebreider onder de loep: *het Marineterrein* en *Cultuurpark Westergasfabriek*. Direct betrokkenen delen er hun lessen en ervaringen.

De fietstocht leert deelnemers dat als je goed kijkt, je meer ziet. Daarnaast wordt duidelijk dat conceptontwikkeling geen gril is, maar juist van alle tijden. En passant leert men Amsterdam met andere ogen te bekijken. Het doel hiervan: verbreding van het perspectief.

Onder de loep

Transformatie en waardecreatie op het Marineterrein (16.00 -17.15 uur)

Met Tim Hendriks (MOOI lost op)

We brengen een bezoek aan het Marineterrein, een verborgen locatie die na 350 jaar opengesteld is voor publiek. Rasondernemer Tim Hendriks (MOOI lost op) is nauw betrokken bij de ontwikkeling van het gebied. Na een toelichting op de geschiedenis van het gebied laat hij ons zien hoe de programmering van het gebied tot stand komt en vorm krijgt. Zo laat hij de prominente rol zien van kernwaarden, die de huurders nu al waarde en richting geven. Na zijn toelichting werpen we met hem een blik op de waardeontwikkeling die volop gaande is, op het terrein en in de oude gebouwen.

Opdrachtgeverschap bij Cultuurpark Westergasfabriek (18.15-19.30 uur)

Met Evert Verhagen (Creative Cities)

Het voormalige Westergasfabriek-terrein heeft zich ontwikkeld tot een belangrijke culturele trekpleister in de stad. Het park en de monumentale gebouwen zijn gewild voor media events en culturele happenings. Maar om het zover te brengen was een lange adem nodig. Dit aansprekende gebiedsconcept gaat nog veel meer leven door de beschouwingen en anekdotes van 'founding father' Evert Verhagen. Wandelend door het park vertelt hij gepassioneerd over successen, valkuilen en spitsvondigheden. Over opdrachtgeverschap, doorzettingskracht en communicatie met betrokkenen.

19.30 – 21.30 uur

Diner in Mediacafé in Cultuurpark Westergasfabriek

21.30 – 24.00 uur

Rondleiding studio's en bezoek uitzending PAUW

Om de beleving van het mediaconcept van de Westergasfabriek compleet te maken bezoeken we een live-uitzending van PAUW. Voorafgaand krijgen we een rondleiding met een kijkje achter de schermen bij PAUW en De Wereld Draait Door.

Vrijdag 15 september

8.00 – 8.45 uur

Casusopdracht verkennen per casusgroep

8.45 – 9.45 uur

Transfer met fiets naar Amsterdam Centraal en via de veerpont naar De Ceuveel in Amsterdam-Noord

9.45 – 10.45 uur

Frisse blik

DNA en toolbox van de conceptontwikkelaar

In gesprek op De Ceuveel met Job Keja (Skonk)
Job is een conceptontwikkelaar in hart en nieren. Niet alleen is hij een conceptbedenker, maar durft als ondernemer ook het risico aan om ze te exploiteren. Zijn uitgesproken opvatting over wat conceptontwikkeling is en wat je er voor in huis moet hebben laat hij in zijn presentatie via een aantal van zijn meest aansprekende concepten zien.

Expeditie Noord

NDSM, ADAM Toren en Filmmuseum Eye zijn dé blikvangers van Amsterdam-Noord. Maar er is veel meer. Waar Noord lange tijd 'vergeten' werd is het stadsdeel inmiddels zeer in trek. Vandaag nemen we in *Noord* verschillende ontwikkelingen en vernieuwende concepten onder de loep.

10.45 – 12.15 uur

Onder de loep

Innovatieve concepten in Buiksloterham: De Ceuveel en Schoonschip

Met Bas van Schelven (Waterloft)

Bas deelt met ons lessen over twee innovatieve concepten in Buiksloterham waarbij hij nauw betrokken is. Zo vertelt hij het verhaal van De Ceuveel: hoe het tijdelijk gebruik van een verlaten scheepswerf met vervuilde grond de plek heeft getransformeerd tot een broedplaats en hotspot in de stad. Met een groep architecten, kunstenaars en horecaondernemers als initiatiefnemers is er een ontmoetingsplek gecreëerd waar creatieve ondernemers werkplekken hebben gevonden in op de wal getrokken woonboten. Vervolgens gaat hij in op het concept van Schoonschip, de meest duurzame drijvende woonwijk van Europa, die de komende jaren wordt ontwikkeld in het Johan van Hasseltkanaal.

12.30 – 13.45 uur

Lunch in IJ-kantine op NDSM-werf

14.00 – 17.00 uur

Aan de slag

Out-of-the-box Workshop – Kunststad NDSM Werf

Door Eibert Draisma (Draisma Industrial Design)

Een kijkje in de keuken van uitvinder Eibert Draisma. Hij voert ons mee door zijn denkwereld waarin hij zoekt naar creatieve oplossingen voor vraagstukken. Hij gaat met ons in gesprek en zet ons aan het werk.

17.00 – 18.00 uur

Borrel bij P!lek, *creatieve hangout op NDSM werf*

18.00 – 20.00 uur

Expeditie Noord (vervolg)

Tijdens het vervolg van de Expeditie fietsen we van NDSM langs de IJ-oever naar restaurant Hotel De Goudfazant. Onderweg maken we een stop op Overhoeks en nemen vanaf de A'DAM Tower een aantal concepten onder de loep:

Het concept van de A'DAM Tower

Met Eric-Jan de Rooij (Lingotto)

Ontwikkelaar Lingotto deelt het verhaal over de herontwikkeling van de voormalige Shell toren, ook wel bekend als Toren Overhoeks aan de IJ-oever in Amsterdam-Noord. Samen met partners Sander Groet, Duncan Stutterheim van ID&T en Hans Brouwer van Massive Music ontwikkelde Lingotto er de A'DAM Tower, wat staat voor Amsterdam Dance And Music. In 2016 ging de A'DAM toren open voor publiek. De toren is de thuisbasis van internationaal toonaangevende creatieve bedrijven in deze belangrijke groeisector. Ook zijn er een hotel en restaurants. In de nieuwe kroon van de toren vinden we A'DAM Lookout, een iconisch observatieplatform. Natuurlijk nemen we er een kijkje.

B'Mine @Overhoeks en het Friends-concept

Met Jan Noorda (AM)

Vastgoed biedt ook de mogelijkheid om zogenaamde gebruiksconcepten uit te rollen. Oftewel; hoe positioneer je het vastgoed waarbij niet het aantal vierkante meters telt, maar vooral de plek in de stad bepalend is? Vanaf de Lookout en uitkijkend op de woontoren B'Mine, licht de jonge Amsterdamse stedeling en projectontwikkelaar Jan Noorda het *Friends-concept* toe.

20.00 uur

Diner in Noord bij restaurant Hotel De Goudfazant

Zaterdag 16 september

9.00 – 12.00 uur

Aan de slag

Workshop Ideation - hoe genereer je ideeën?

Met Mariëtte van Muijen (FutureFlock) en Kees van Rossenberg (Tipping Point)

Mariëtte en Kees schotelen de deelnemers een proeverij voor van methoden om (nieuwe) ideeën te genereren. Op verrassende, speelse en eigentijdse wijze worden deelnemers geholpen om echt eens 'out of the box' te denken. Met tools om toe te passen in de casusopdracht én in je dagelijkse werkpraktijk.

12.00 – 12.15 uur

Afsluiting van blok I door Jos Sentel en Paul Splinter

MCCO STADSLAB – Werken aan De Gelukkige Stad

Vrijdag 13 oktober 2017, 9.00 – 18.30 uur

Utrecht, Krachtstation Kanaleneiland

In het stadslab nemen we op (inter)actieve wijze de ontwikkelingen van een gebied of stad onder de loep. Dat doen we tijdens deze MCCO in Utrecht. De NEPROM bracht vorig jaar een visie uit met de titel 'Ruimte maken voor het Nationaal Geluk'. Wij gaan in het stadslab aan de slag met de vraag hoe we als vastgoedprofessionals in onze visies, gebiedsconcepten en projecten kunnen bijdragen aan 'De Gelukkige Stad'. We starten het met een bijdrage van Robbert-Jan van der Veen die zich intensief bezighoudt met dit vraagstuk. Daarna trekken we er met de fiets op uit en bezoeken we plekken en mensen in Utrecht die zorgen voor verbinding en ontmoeting. Aan de hand van opdrachten onderzoeken we wat deze plekken met ons doen, welke lessen we hieruit trekken en hoe we deze als professionals kunnen vertalen naar en benutten in onze eigen werkpraktijk.

Programma

9.00 – 9.30 uur Ontvangst bij Coffeemania in Krachtstation Kanaleneiland

9.30 – 11.00 uur *Frisse blik*

Hoe ontwerp je de gelukkige stad?

Met Robbert Jan van der Veen (Plein06)

Met het kennis- en innovatielab 'De Gelukkige Stad' is initiatiefnemer Robbert Jan intensief op zoek naar antwoord op deze vraag. Het koppelt *positive design*, de tak van de wetenschap die zich bezighoudt met ontwerpen voor geluk, aan hedendaagse stedelijke vraagstukken. Hij neemt ons op inspirerende wijze mee in zijn bevindingen.

Binnen het kennis en innovatielab 'De Gelukkige Stad' gaat het niet in de eerste plaats over 'wat' je maakt, maar meer over 'wat mensen denken en wat mensen doen' en hoe je dit kunt beïnvloeden door slim ontwerp van de fysieke leefomgeving. Aan de hand van een ontwerpmethode voor geluk, fysieke ontmoetingsdomeinen in de stad en een nieuwe (tussen)vorm van (maatschappelijke) organisatievormen is het mogelijk om een gelukkige(re) stad te creëren en te realiseren.

Robbert Jan leert ons over de methodieken die leiden tot nieuwe en inspirerende ontwerpen en uiteindelijk tot gerealiseerd werk in de stad. Hij laat zien hoe zich dit verhoudt tot de bestaande maatschappelijke interpretatie van geluk.

Over Robbert Jan van der Veen

Als stedenbouwkundige en directeur van bureau voor gebiedstransformatie plein06 Robbert Jan hoofdontwerper en supervisor bij verschillende grootschalige binnenstedelijke transformaties en grote en bepalende infrastructurele projecten en hoogwaardige buitenruimte ontwerp in de

metropoolregio Rotterdam-Den Haag. Naast zijn werk bij plein06 is Robbert Jan gastdocent bij verschillende universiteiten in binnen en buitenland.

11.00 – 11.15 uur Koffie break

Aan de slag

Met opdrachten in de tas stappen we op de fiets en ontmoeten onderweg inspirerende 'stadmakers' op verschillende plekken in Utrecht. Wat is hun drijfveer en hoe dragen zij bij aan de 'De Gelukkige Stad'?

11.15 – 12.15 uur *Onder de loep*
Krachtstation Kanaleneiland met Nathan Rozema
winnaar Social Involment Award 2017

12.15 – 12.45 uur Fietstransfer naar Cereolfabriek in Oog in Al

12.45 – 13.30 uur Lunch bij Het Wilde Westen (gemaakt door buurtbewoners)

13.30 – 14.15 uur *Onder de loep*
Meyster's Buiten en de Cereolfabriek met Dorothe Lucassen (Het Wilde Westen) en Arnold Meijer (INBO Architecten)

14.15 – 15.45 uur Fietssafari Utrecht West - Leidsche Rijn - Merwedekanaalzone

15.45 – 16.30 uur *Onder de loep*
De Stadstuin met Edo Wiersema

16.30 – 17.15 uur **Wrap up / lessons learned**

17.15 – 18.00 uur **Borrel bij Bar Stadstuin**

18.00 uur Met fiets naar Krachtstation (inleveren fietsen)

PROGRAMMA BLOK II - Vastgoed- en gebiedsconcepten in de praktijk (*vanuit ontwikkelings-, exploitatie- en beleggingsperspectief*)

EINDHOVEN

Donderdag 16 november

10.00 – 10.15 uur

Welkom & introductie Blok II

Door Jos Sentel en Paul Splinter

10.15 – 11.15 uur

Introductie Eindhoven

In gesprek met wethouder Yasin Torunoglu

Een set dorpen die de tijd hebben gehad om een stad van betekenis te worden. Zo zou je Eindhoven kunnen omschrijven. Philips was en is de rode draad in dit proces. Niet meer als betekenisvolle speler, maar de 'legacy' des te meer. Het is wat de ziel van Eindhoven voor een belangrijk deel gevormd heeft. Sinds grofweg de eeuwwisseling is het Philips erfgoed - zowel materieel als immaterieel - gebruikt om Eindhoven in (inter-)nationaal op te stuwten. Eindhoven is intussen ook toonaangevend op andere vlakken, denk aan high tech en (industriële) ontwerp. Langzamerhand komt de stad zelfs voor op toeristische lijstjes. We gaan in gesprek met wethouder Yasin Torunoglu, sinds 2013 wethouder wonen, wijken, burgerparticipatie, grond en vastgoed. Hij neemt ons mee in het verhaal van Eindhoven en deelt de ruimtelijke ambities van de stad waarover wij met hem in gesprek gaan.

11.15 – 11.45 uur

Transfer naar Strijp-T

11.45 – 12.15 uur

Onder de loep

Innovation Powerhouse - nieuwe energie op Strijp-T

Door Boudie Hoogedeure (STRIJP-T)

Het dorpje Strijp was door Philips begin 20e eeuw geormerkt als plek voor productie en logistieke faciliteiten. Uiteraard moest toekomstige groei er ook mogelijk zijn. Het bedrijf was zeer rationeel georganiseerd. Derhalve werd gestart met het ontwikkelen van een terrein met de eerste letter van het woord Strijp, en elke uitbreiding kreeg de volgende letter van de naam. Verder dan de 'r' zijn ze echter niet gekomen. We bezoeken tijdens deze MCCO de drie terreinen: Strijp S, T en R. We starten bij de jongste transformatie, namelijk de voormalige elektriciteitscentrale op Strijp T. Tegenwoordig heet dit het Innovation Powerhouse en is het onder meer de thuisbasis van de internationaal vermaarde industrieel ontwerper Van Berlo. Boudie Hoogedeure 'trekt' ons door deze imposante transformatie en deelt op grote hoogte zijn opvatting over conceptontwikkeling op gebieds- en objectniveau met ons.

12.15 – 13.00 uur	Lunch in Innovation Powerhouse Strijp-T
13.00 – 14.30 uur	Rondleiding op Strijp-T door Boudie Hoogedeure
14.30 – 15.00 uur	Transfer naar hotel
15.00 – 15.30 uur	Break (tijd om in te checken)

15.30 – 18.45 uur

Frisse blik en Aan de slag
Omgaan en werken met scenario's
 Door Jan Nekkers (Futureconsult)

Jan Nekkers is oprichter van Futureconsult. Zijn uitgangspunt is dat de toekomst onvoorspelbaar is, maar dat je wel degelijk zinvol over de toekomst kunt spreken. Na een inleiding over toekomstdenken gaan we in groepen aan de slag en maken we kennis met werken met scenario's. Jan presenteert eerst vier scenario's gebaseerd op de belangrijkste trends voor projectontwikkelaars c.q. woningcorporaties. Op basis van deze scenario's denken we na over wat je kunt doen om je er als organisatie op voor te bereiden en waar je binnen je projecten rekening mee kunt houden.

18.45 – 20.15 uur	Diner in hotel
21.00 – 21.30 uur	Bezoek aan GLOW Lightshow Philips Stadion

Vrijdag 17 november

8.30 – 10.00 uur

Casusspreekuur
 Jos Sentel neemt poolshoogte bij de verschillende groepen en is beschikbaar voor het stellen van vragen.

10.00 – 10.30 uur

Transfer per fiets naar Strijp

Transformatie en vernieuwing in Strijp

De gehele dag staat in het teken van Strijp. De afgelopen eeuw heeft Philips een groot stempel gedrukt op de ontwikkeling van dit stadsdeel. De uitbreiding van de fabrieken vond vanaf 1918 in dit gebied plaats, te beginnen met het complex Strijp-S. Als ware 'gebiedsontwikkelaar' bouwde Philips niet alleen fabrieken en laboratoria maar ook woonbuurten als Philipsdorp en Drents Dorp. Het afgelopen decennium hebben gebieden als Strijp-S en Strijp-R zich getransformeerd tot gewilde plekken om te wonen, te werken en te verblijven. Met het alom herkenbare industriële verleden en ruimte voor creativiteit en nieuwe concepten. Met direct betrokkenen trekken we vandaag door Strijp en nemen het stadsdeel in al haar facetten onder de loep.

10.30 – 12.30 uur

Strijp-R onder de loep

In gesprek met Heleen Aarts (Amvest) en Iggie Dekkers (Eek en Dekkers - Piet Hein Eek Architecture) (10.30 – 11.30 uur)

Strijp R is het eerste gebied dat we vandaag bezoeken. Het voormalige industrieterrein van Philips wordt door Amvest getransformeerd tot nieuw woongebied. Maar er is ruimte voor meer dan wonen alleen. Het bekendste voorbeeld is Piet Hein Eek. Deze wereldberoemde ontwerper heeft op Strijp-R zijn veelzijdige bedrijf opnieuw uitgevonden. Hij vestigde hier zijn werkplaatsen, een onalledaagse showroom en een restaurant in Eek-stijl (waar we vandaag lunchen) en werd een belangrijke katalysator van de gebiedsontwikkeling van Strijp-R. Samen met architect Iggie Dekkers breidt hij zijn werkzaamheden inmiddels ook uit met architectuur projecten, op Strijp-R maar ook daarbuiten.

In de *Wonderkamer* gaan we op informele wijze in gesprek met Heleen Aarts (directeur gebiedsontwikkeling Amvest) over onder meer het belang van conceptontwikkeling voor een ontwikkelende belegger, geïllustreerd met Strijp R. Met architect Iggie Dekkers gaan we in gesprek over haar drijfveren en frisse blik op architectuur en projectontwikkeling op basis van de ervaringen die zij met Piet Hein Eek heeft bij hun eigen projecten, onder meer in samenwerking met partijen als Amvest. Hoe zien onze gesprekspartners dit soort samenwerkingen en wat kunnen partijen van elkaar leren?

Rondwandeling Strijp-R (11.30 – 12.30 uur)

Heleen Aarts en Iggie Dekkers laten tijdens een rondwandeling de verschillende projecten zien en lichten deze toe.

12.30 – 13.30 uur

Lunch op Strijp-R in Restaurant Piet Hein Eek

13.30 – 15.30 uur

Fietstocht door Strijp en het Emmasingelkwadrant

Met Angelique Bellemakers (Woonbedrijf)

Na de lunch op Strijp R stappen we op de fiets en verkennen de enorme diversiteit van de verschillende wijken die Strijp rijk is. We fietsen onder meer door Drents Dorp en Philipsdorp, met aandacht voor renovatie en nieuwe stadswijken, waar in de geest van Eindhoven volop ruimte is voor innovatieve design- en kunstprojecten. We fietsen door naar het Emmasingelkwadrant waar eveneens veel ontwikkelingen plaatsvinden. Angelique kent deze wijken als geen ander en leidt ons rond. Op diverse plekken maken we stops voor toelichtingen en anekdotes. Door rond te fietsen kunnen we de wijken plaatsen in de context van de stad. Hoe verhouden buurten zich ten opzichte van elkaar, hoe worden verbindingen gelegd en hoe zouden die kunnen worden verbeterd? Aan bod komt ook de vraag hoe je bewoners betreft bij buurtontwikkeling. Zo komen we langs Space-S, een wooncomplex van ruim 400 woningen in sociale huur op Strijp S, waarmee woningcorporatie Woonbedrijf met co-creatie een voor hen nieuwe manier van ontwikkelen in sloeg.

15.30 – 15.45 uur

Koffie break op Strijp-S

15.45 – 18.30 uur

Onder de loep

Strijp-S – Van verboden stad naar hotspot

Door Alwin Beernink (Park Strijp Beheer)

Dit voormalige, immense Philips-fabrieksterrein op korte afstand van het centrum van Eindhoven heeft een tweede leven gekregen. De afgelopen jaren is het uitgegroeid tot het tweede centrumgebied van Eindhoven met als pijlers werken, wonen en cultuur. Het gebied is een hotspot en trekt jaarlijks vele bezoekers, onder meer als festivalhart van de jaarlijkse Dutch Design Week. Alwin Beernink, directeur van Park Strijp Beheer (PPS van de gemeente en VolkerWessels), is al jarenlang nauw betrokken bij de ontwikkeling van Strijp S. In plaats van klassieke gebiedsontwikkelaar ziet hij zichzelf steeds meer als facilitator van ondernemerschap en innovatie. Met communitybuilding en het leggen van verbindingen faciliteert Park Strijp Beheer onder meer bedrijven en ondernemers die bij elkaar passen en elkaar versterken. De *brand* Strijp-S is inmiddels vermaard en het gebied is ontdekt door een steeds breder publiek. Hoe hou je vast aan het concept en hoe breng je het gebied verder zonder teveel concessies te doen aan het experimentele karakter van het gebied? Alwin voert ons mee langs de ontwikkelingsfasen van Strijp-S en gaat met ons in gesprek over de actuele uitdagingen. In een heuse *Strijp-S Experience tour* verplaatsen we ons te voet door het gebied en bezoeken we diverse bewoners en gebruikers. Onderweg ervaren we ook hoe Strijp-S vorm krijgt als *smart city*.

19.00 – 21.30 uur

Diner bij Restaurant Ketelhuis (Strijp-S)

Zaterdag 18 november

09.00 – 12.00 uur

Aan de slag met Visual Thinking

Door Wout Kloppenberg (Getting The Picture)

Wout Kloppenberg (Getting The Picture en MCCO alumnus) faciliteert deze workshop op basis van de tool Visual Thinking. Visueel denken is één van de basale functies binnen de hersenen. Visuele denktechnieken kunnen worden toegepast om informatie te ordenen, denkkracht te vergroten en communicatie onderling te verbeteren. Het is een uitstekende manier om grip te krijgen op complexe vraagstukken. Visueel denken helpt om zaken te concretiseren, te structureren en bevordert de creativiteit. Kijken, begrijpen, verbeelden en laten zien zijn de kernbegrippen van deze ochtend. We passen dit concreet toe op een casus.

12.00 – 12.30 uur

Afsluiting van blok II

Door Jos Sentel en Paul Splinter

PROGRAMMA MCCO-ATELIER

SCHERPENZEEL- Awarehouse (Industrielaan 15)

Vrijdag 8 december

09.00 – 9.30 uur

Ontvangst bij het Awarehouse met koffie/thee
Het Awarehouse bevindt zich in Scherpenzeel, op een van de meest duurzame tapijtproductielocaties ter wereld en is een concreet voorbeeld van duurzaam ontwerp en bouw. Het buiten gebruik geraakte pand werd getransformeerd van fabriek naar duurzaam 'experience centre' met een innovatieve, multifunctionele ruimte voor exposities, workshops, conferenties en vergaderingen.

9.30 – 09.45 uur

Welkom en introductie op het MCCO-Atelier

Door Jos Sentel en Paul Splinter en een aftrap door Geanne van Arkel, head of sustainable development bij Interface, over de visie van het bedrijf op duurzaamheid en de betekenis van het Awarehouse.

09.45 – 11.15 uur

Frisse blik

Verleid de woonconsument!

Over klantpsychologie, gendermarketing en energiezuinige woningen

Door Niels Götz (5plus1)

Klantgericht zijn: iedereen wil het en tot op zekere hoogte lukt het ook wel. Maar met beter inzicht in de zaken waar klanten écht enthousiast van worden, lukt het nog véél beter. Voor ons staat de woonconsument centraal. Hoe kunnen we effectiever inspelen op hun woonwensen? Maar ook, hoe kunnen we energieneutrale woningen aan de man (of vrouw!) brengen? Consumentenpsycholoog Niels Götz deelt met ons op interactieve wijze de meest recente inzichten uit de klantpsychologie.

11.15 – 11.30 uur

Korte break

11.30 – 12.30 uur

Frisse blik

Aan de slag met verduurzaming en de energietransitie

Robert Freijssen is innovator bij woningcorporatie Ymere in Amsterdam. Hij werkt daar onder andere aan één van de grootste uitdagingen voor de komende decennia: de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. In zijn bijdrage gaat Robert in op diverse technologieën en nieuwe verdienmodellen die deze transitie vorm kunnen gaan geven. Hij maakt daarbij gebruik van concrete praktijkvoorbeelden. Verder zal hij het Ymere proces van idee-ontwikkeling naar implementatie toelichten aan de handen van de stappen: *ideation via proof of concept naar scaling up*.

12.30 – 13.00 uur	Lunch
13.00 – 13.30 uur	Het Awarehouse onder de loep Voor de verbouwing werkte Interface samen met de Nederlandse architecten Claessens Erdmann. Bij het ontwerp en de bouw van het Awarehouse is alleen gebruik gemaakt van gerecyclede en duurzame materialen. Hans Erdmann leidt ons rond door het gebouw.
13.30 – 17.00 uur	<i>Aan de slag</i> Werken aan de <i>masterpieces</i> De casusgroepen gaan aan de slag met hun casusopdracht die zij op de slotdag van de MCCO als <i>masterpieces</i> presenteren. De masters zijn tussen 13.30-15.30 uur aanwezig als klankbord en vraagbaak en zetten de groepen op scherp. Jos Sentel en Paul Splinter zijn als vraagbaak de hele middag aanwezig.
17.00 – 18.00 uur	Afsluiting met borrel

**PROGRAMMA BLOK III - Implementeren en organiseren van conceptmatig ontwikkelen
ROTTERDAM**

Donderdag 18 januari 2018

10.00 – 10.15 uur

Welkom & introductie Blok III door Paul Splinter en Jos Sentel

10.15 – 11.30 uur

Introductie

Stadsontwikkeling Rotterdam

Door Mattijs van Ruijven (hoofd stedenbouw, gemeente Rotterdam)

Rotterdam is hot. Nog geen drie decennia geleden zat de stad in het slop. De stadsvernieuwing kwam moeizaam op gang, de stad was te afhankelijk van de haven en de opbouw van de bevolking te eenzijdig. het aantal rotte plekken in de stad nam zienderogen toe. Sindsdien is er een aantal kantelpunten geweest in de stadsontwikkeling. Niet alleen is de sprong naar de Linkeroever van de Maas op succesvolle wijze gemaakt, ook is het hart van de stad weer gaan kloppen. Het resultaat van een duidelijke visie is dat Rotterdam op de kaart staat en dat ambities waar worden gemaakt. Maar er staat nog heel veel op stapel in de Maasstad en Mattijs zal ons daarover vertellen: een inleiding op misschien wel de meest conceptuele stad van Nederland!

11.30 – 11.45 uur

Korte wandeling van hotel naar Erasmusbrug

11.45 – 12.15 uur

Rotterdam vanaf het water

Met waterbus van Erasmusbrug naar Heijplaat/RDM Campus.

Onder de loep

Dynamiek op Zuid – werken aan verbindingen, vitaliteit en innovatie

Het contrast tussen de stadsdelen aan beide oevers van de Maasstad is groot. Waar veel gebieden in Noord er goed op staan heeft nog steeds een groot deel van Zuid de naam van aandachtsgebied. Echter, de aandacht voor Zuid groeit en de dynamiek neemt fors toe. De opgaven zijn er uitdagend, juist voor conceptontwikkelaars. De ontwikkeling van de Kop van Zuid is onmiskenbaar en Katendrecht is opgeklommen van probleebuurt tot hippe ontmoetingsplek en gewild woongebied. De olievlekwerking richting Afrikaanderwijk en Charlois is langzaamaan al merkbaar. Voormalige scheepswerven op Heijplaat worden getransformeerd tot Rotterdam Innovation District. Het verbeteren van de woon- en leefomgeving in de wijken en buurten van Zuid is een belangrijke opgave voor de stad en heeft zelfs ook de aandacht van de Rijksoverheid. Wij nemen vandaag Zuid onder de loep en zullen de contrasten aan den lijve ervaren.

12.15 – 13.15 uur

Lunchlezing

Aan de slag op Zuid

Met Marco Pastors (directeur Nationaal Programma Rotterdam Zuid)

Met het [Nationaal Programma Rotterdam Zuid](#) werken Rijk, gemeente, onderwijs, zorginstellingen en bedrijfsleven aan een nieuw perspectief voor Rotterdam Zuid. Het programma richt zich op het wegwerken van de achterstanden van de bewoners en op het verbeteren van het leven op Zuid, waaronder de verbetering van de woonvoorraad. In de RDM Kantine deelt Marco Pastors met ons zijn visie op de opgaven in Rotterdam-Zuid en de samenwerking met partners.

13.15 – 13.45 uur

Lunch in RDM Kantine

De RDM Kantine is een prachtige industriële locatie te midden van de Rotterdamse Dokhaven. Op de plek waar de arbeiders van de RDM vroeger bijkwamen van noeste arbeid nuttigen wij een 'arbeiderslunch'.

13.45 – 14.45 uur

Onder de loep

Rotterdam Innovation District – rondtour RDM Campus

RDM Rotterdam is dé plek voor innovatie in de haven; hier krijgt de maakindustrie van de toekomst vorm. Waar vroeger beroemde schepen als S.S. Rotterdam werden gebouwd, biedt de voormalige werf van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij (RDM) op Heijplaat nu plaats aan bedrijven, onderwijs en onderzoek. Midden in de haven – maar toch verrassend dicht bij de stad – werken zij hier samen aan innovaties die bijdragen aan een slimme haven. Een breed scala aan zakelijke en culturele evenementen vult dit aan en maakt van RDM een dynamisch gebied. Onder leiding van een gids maken we rondtour op de RDM Campus.

14.45 – 15.15 uur

Transfer naar Katendrecht (per watertaxi)

15.15 – 16.15 uur

Onder de loep

Katendrecht – Van *Kun jij de Kaap aan* tot culturele hotspot

Met Christiaan Cooman (Heijmans)

Ontwikkelaar Christiaan Cooman laat zien dat conceptontwikkeling geen methode is, maar een overtuiging. Zijn jarenlange betrokkenheid bij de ontwikkeling op Katendrecht heeft hem en de wijk veel gebracht. Intussen zijn resultaten zichtbaar en voelbaar. Als ware storyteller vertelt hij in *Verhalenhuis Belvedere* het verhaal van Katendrecht; van de gebiedscampagne 'Kun jij de Kaap aan' tot het tijdelijk gebruik van de Fenixloodsen, het concept van de Fenixlofts en cultuur als drager van gebiedsontwikkeling. "Het gaat niet om het concept, maar om de context", zo is zijn motto. Hij illustreert dit door een parallel te trekken tussen zijn ervaringen op Katendrecht en in de Afrikaanderwijk, een andere wijk op Zuid.

- 16.15 – 17.45 uur **Rondje Katendrecht**
Onder leiding van Christiaan Cooman maken we een rondje Katendrecht en bezoeken we bouwplaats van de Fenix 1 loodsen waar we een blik werpen op de ontwikkeling van de Fenix Lofts.
- 17.45 – 18.30 uur Borrel in Fenix Food Factory bij Kaapse Brouwers
- 18.30 – 19.30 uur *Avondwandeling*
Van Kop van Zuid naar Westelijk Handelsterrein
Van Katendrecht wandelen we via de Wilhelminapier, de Erasmusbrug en Veerhaven naar het Westelijk Handelsterrein. Onderweg maken we nog een aantal korte stops met toelichting op interessante Rotterdamse concepten.
- 19.30 – 21.30 uur Diner bij Grand Café Restaurant Biblio op het Westelijk Handelsterrein.

Vrijdag 19 januari 2018

- 09.00 – 10.30 uur *In gesprek*
Implementeren en organiseren van conceptmatig ontwikkelen
Met Bianca Seekles en Edward van Dongen (ERA Contour)

Een kijkje in de keuken van ERA Contour, geïllustreerd met Rotterdamse projecten als Le Medi, Nieuw Crooswijk en Coolhaven.
- 10.30 – 13.00 uur *Aan de slag*
De competenties van de conceptontwikkelaar
Nu we vrijwel het volledige MCCO-programma achter de rug hebben, is het tijd om de balans op te maken. Onder leiding van Jos Sentel gaan we met elkaar op zoek naar de kerncompetenties van de conceptontwikkelaar. Op basis van alles wat in de MCCO aan bod is gekomen maken we met elkaar een inventarisatie van deze competenties. We formuleren het antwoord op de vraag: "Wat maakt een goede conceptontwikkelaar?". Jullie krijgen de gelegenheid om op basis hiervan je eigen competenties en je ontwikkelpunten te benoemen.
- 13.00 – 14.00 uur Lunch in hotel
- 14.00 – 15.30 uur **Stadssafari – Rotturdam, Ech wel!**
O.l.v. Jos Sentel nemen we een aantal ontwikkelingen in het centrum onder de loep. Via een route door de binnenstad en staan stil bij een aantal markante plekken en gebouwen. Interessante concepten waar we even bij stil zullen staan zijn: de Koopgoot, het Timmerhuis, het Schieblock met z'n Dakakker, de Luchtsingel, de Hofbogen, de Meent en de Pannenkoekstraat.

15.30 – 17.00 uur

Op bezoek bij MVRDV

Werken aan stedelijke visies en strategieën

Met Jeroen Zuidgeest (architect, partner MVRDV)

17.00 – 17.30 uur

Wandeling naar Markthal

17.30 – 18.30 uur

Rondje Markthal en borrel Markthal

18.30 – 21.30 uur

Diner in restaurant Jamie's Italian in de Markthal

Zaterdag 20 januari 2018

09.00 – 12.30 uur

Eindpresentaties van de *masterpieces* (casusopdracht)

Met reflectie door de masters en afsluiting door Jos Sentel en Paul Splinter.